

8201.

ZAKOPANE

JAKO STACJA KLIMATYCZNA

NAPISAL

DR T. JANISZEWSKI

LEKARZ STACJI KLIMATYCZNEJ

KRAKÓW

NAKŁAD I DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI

1901

ZAKOPANE

JAKO STACYA KLIMATYCZNA

NAPISAL

DR. T. JANISZEWSKI

LEKARZ STACYI KLIMATYCZNEJ

KRAKÓW

NAKŁAD I DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI

1901

54585

Osobna odbitka z «Kalendarzyka Tatrzańskiego».

WIA 68-9852

Zakopane, zaliczone w roku 1900 do rzędu miasteczek, leży w Galicyi, w powiecie nowotarskim, u północno zachodniego stoku Tatr, pod $49^{\circ} 18'$ szerokości i $37^{\circ} 36'$ długości geograficznej licząc od Ferro, a $19^{\circ} 57'$ od Greenwich. Najniższe punkta miasteczka wyniesione są na 837 m nad poziom morza, najwyższe na 1.002 m . Rozpostarło się ono w obszernej dolinie, mającej około 8-miu kilometrów długości, a około 6-ciu szerokości. Od północy otacza dolinę wzgórze Gubałowskie, około 1.125 m wysokie, od wschodu ciągną się mniejsze wyniosłości. Wzdłuż wzgórza Gubałowskiego, prawie równoległe z niem płynie potok Cicha woda, do niej w kierunku od Kuźnic ku północo-wschodowi wpada potok Bystra (obecnie regulowany), ze zlania się tych dwóch potoków tworzy się Biały Dunajec; prócz tych dwóch głównych rzek dolina poprzecinana jest w kierunku od regli ku Cichej wodzie licznymi potokami, jak np. Gąsienicowy, Młyniska, Biała woda, p. Czarny.

Rozległość doliny zakopiańskiej stanowi ważną zaletę stacyi klimatycznej; jakkolwiek bowiem utrudnia zarządzanie uzdrowiskiem, to z drugiej strony nie pozwala na zbytne skupianie się ludzi, co niekorzystnie wpłynęłoby

mogło na miejscowe stosunki zdrowotne. Ta rozległość pozwala urządzić sobie pobyt w Zakopanem, jak się komu podoba; kto lubi gwar, ruch i życie, szuka sobie pomieszczenia w centrum miasteczka, kto szuka spokoju, znajdzie go w bardziej oddalonych częściach Zakopanego, gdzie mieszkać może jak na wsi.

Dolina zakopiańska powstała prawdopodobnie wskutek zapadnięcia się dna morza, które w epoce oligoceńskiej otaczało Tatry; granicę tego zapadu lub uskoku stanowią z jednej strony regle tatrzańskie, z drugiej — Gubałówka. Wzgórze Gubałowskie jest przeto szczątkiem niezapadniętych piaskowców dawnego dna morskiego. Na tem zapadłem dnie morskiem, złożonem z piaskowców i łupków, osiadły następnie gliny pochodzące z potoków lodowcowych, grube żwirowiska i namuliska.

Przekrój tedy gruntu w dolinie Zakopiańskiej przedstawiałby się jak następuje: pod cienką powłoką urodzajnej gleby leży żwir, otoczaki, a następnie glina lodowcowa, bezpośrednio na piaskowcach i łupkach epoki oligoceńskiej. Taki skład gruntu jest bardzo korzystny pod względem zdrowotnym, grunt bowiem taki jest łatwo przepuszczalny dla wody i powietrza. Glina lodowcowa sinawa jest nieprzepuszczalną dla wody, znajduje się ona w Zakopanem w rozmaitej głębokości; od tego po

części zależną jest głębokość, na której znajdujemy wodę gruntową. Tam gdzie nieprzepuszczalna glina lodowcowa leży powierzchownie, tworzą się błota, przeważnie jednak w Zakopanem znajdujemy wodę gruntową dosyć głęboko.

Klimat Zakopanego, zależny od położenia geograficznego, wzniesienia nad poziom morza, zasłonięcia korzystnego od wiatrów, składu gruntu i pokrywającej ten grunt roślinności, posiada wszelkie cechy klimatu górskiego. Klimat Zakopanego charakteryzuje się: zmniejszonym ciśnieniem atmosferycznym i co za tem idzie, mniejszą zawartością tlenu w powietrzu ¹⁾ Niższą średnią ciepłotą i mniejszem wahaniami nocnym i dziennym ciepłoty, aniżeli to ma miejsce na równinach. Zwiększonym natężeniem promieni słonecznych, szczególnie promieni ultrafioletowych. Szybszem parowaniem wskutek zmniejszonego ciśnienia. Obfitszymi opadami. Mniejszą względną wilgotnością, czyli większą suchością powietrza. Nadzwyczajną czystością powietrza. Mniejszą ilością wiatrów.

Działanie klimatu. Wzniesienie nad poziom morza wpływa nie tylko na zmianę mechanizmu oddechowego (zwiększona szybkość od-

¹⁾ Średnio z lat 1896—1900 wynoszą: ciśnienia atmosferyczne 68_{3,2} m. m. Śred. temperatura roczne + 4,7° C; średnia wilgotność względna 84,5‰.

dechów, a co za tem idzie, większa utrata wody), ale wpływa zarazem na zwiększenie ilości ciałek czerwonych we krwi, a szczególnie na zwiększenie się ilości hemoglobiny; dowiodły tego prace Eggera, Klindiga, Sokolowskiego, Jaquet'a i Satera, Karchera i wielu innych badaczy. Już po kilku dniach pobytu w Zakopanem poprawia się łaknienie i waga ciała szczególnie w pierwszych tygodniach pobytu szybko wzrasta. Tętno zwykle, choć nieznacznie, staje się szybszem, temperatura ciała zwykle się obniża; zimno znosi się w Zakopanem znacznie lepiej niż na równinach, a to z powodu niższej względnej wilgotności powietrza. Sen bywa zwykle gorszy, szczególnie w pierwszych tygodniach pobytu w Zakopanem i u osób bardzo nerwowych; wogóle jednak uczuwa się mniejszą potrzebę snu. Promienie słoneczne o znacznie silniejszym natężeniu niż w równinach wywierają potężny wpływ przez swe własności odkażające; promienie ultrafioletowe drażnią silnie skórę i podniecają energicznie przemianę materii.

Wskazania. Z opisanych własności klimatu zakopiańskiego wynika, że posiada on przede wszystkim własności podniecające i hartujące; od tych własności zależne są i wskazania. Zakopane przede wszystkim wskazanem jest w wypadkach skłonności do gru-

żlicy, następnie przy gruźlicy płuc z przebiegiem powolnym, z dążnością do zablizniania się procesu, w wypadkach, gdzie gruźlicą zajęta jest mała część płuc (I i po części II stadyum), w suchotach płuc w początkowych stadiach z przebiegiem powolnym, w końcu w niezbyt oskrzelowych przewlekłych. Z chorób nerwowych nadają się przede wszystkim wszelkiego rodzaju neurastenie i choroba Basedowa. Choroby narządu trawienia ze zboczeniami czynnościowymi. Niedokrewność, otyłość przy dobrym stanie serca. Zimnica, szczególniej postać przewlekła. Zakopane nadaje się także wysmienicie dla chorych po operacjach gruźlicą zajętych kości, gruczołów, dla rekonwalescentów po influency, zapaleniu opłucnej, płuc i po chorobach zakaźnych.

Przeciwwskazania. Zakopane nie nadaje się w tych wypadkach gruźlicy płuc, które okazują szybki i ostry przebieg, w wypadkach gruźlicy płuc połączonej z rozległemi owrzodzeniami krtani, z owrzodzeniami kiszek lub z zajęciem gruczołów limfatycznych, w daleko posuniętych postaciach suchot płucnych z rozpadem i tworzeniem się jam, w końcu w wypadkach gruźlicy płuc chociażby mało jeszcze rozwiniętej, ale dotyczącej osób młodych, bardzo pobudliwych, z szybkim tętnem, przy lada sposobności gorączkujących. W takich wy-

padkach przyjazd do Zakopanego jedynie zaszkodzić może. Stan gorączkowy u chorych na gruźlicę nie stanowi przeciwwskazania do wysyłania takich chorych do Zakopanego; to samo odnosi się do krwioplucia i krwotoków płucnych, ale chorzy tacy muszą zachowywać się nadzwyczaj ostrożnie, szczególnie w czasie silniejszych wahań barometrycznych i wahań wilgotności powietrza. Nie nadają się do leczenia w Zakopanem: rozedma płuc znacniejszego stopnia, wady serca, rozleglejsze zmiany miażdżycowe w tętnicach, tętniaki aorty. Źle znoszą nasz klimat ludzie nerwowi, łatwo pobudliwi. Małe dzieci do roku i osoby starsze szczególnie wrażliwe są na nasz klimat.

Ogólnie prawie przyjętą metodą leczenia w Zakopanem jest metoda klimatyczno-hygieniczno-dyetyczna, polegająca na odpowiednim, zastosowaniem do każdego pojedynczego wypadku używaniu powietrza, bądź to chodząc, bądź leżąc na odpowiednich leżakach, na umyślnie w tym celu zbudowanych werandach. Do tego dołącza się zahartowanie organizmu za pomocą zabiegów wodolecznicznych i uodpornienie go przeciwko zaziębieniu, w końcu forsowne odżywianie. Nie mogę tu wchodzić w szczegóły tej metody, dodam jedynie, że błędem jest mniemanie, jakoby przyjazd do Zakopanego sam wystarczał, aby

chorego wyleczyć; klimat zakopiański zbyt się różni od klimatu naszych równin, aby chory, przyjechawszy do uzdrowiska, mógł być pozostawiony sam sobie. Chory powinien albo otrzymać od lekarza, który go wysyła, najdokładniejszy przepis zachowania się w uzdrowisku, albo postarać się zaraz po przyjeździe o taki przepis u którego z miejscowych lekarzy; inaczej narazić się może, jak to uczy smutne doświadczenie, na pogorszenie stanu swego zdrowia, lub w najlepszym razie nie wykorzysta należycie swego pobytu w Zakopanem.

Przeciętny czas trwania takiej kuracji, przy najbardziej sprzyjających okolicznościach, wynosi 3—4 miesięcy. Sezon w Zakopanem trwa przez cały rok.

Najkorzystniejszą porą roku pod względem leczniczym jest w Zakopanem zima, szczególnie grudzień, styczeń, luty i połowa marca; śnieg nie znikający przez kilka miesięcy grubą warstwą pokrywa całą ziemię, cała powierzchnia gruntu jest niejako odkażona, powietrze idealnie czyste, wolne od kurzu, suche, dnie ciche i słoneczne.

Lato, jak zwykle w górach, często bywa dżdżyste. Jesień zwykle bywa pogodną. Najgorszą porą roku bywa wiosna, choć w Zakopanem jest ona bez porównania lepszą niż na równinach.

Dla osób zdrowych nie można znaleźć odpowiedniejszego miejsca na letnie mieszkanie, jak Zakopane; za naszym uzdrowiskiem przemawiają: klimat górski, idealnie czyste powietrze, liczne i piękne wycieczki w góry, w końcu taniaść. Dla turystów jest Zakopane najlepszem *piéd à terre*, skąd najwygodniej robić wycieczki w Tat.y. Rozwój sportów zimowych ma również wielką przyszłość w Zakopanem.

Krótkie wskazówki dla przyjeżdżających do Zakopanego. W jakiegokolwiek porze roku chory wybiera się do Zakopanego, powinien wziąć ze sobą ciepłe ubranie i futro. Najlepiej jest w razie, jeżeli się już poprzednio nie wynajęło mieszkania, zamówić sobie telegraficznie pokój w jednym z miejscowych hoteli; jeżeli przyjazd ma miejsce w zimie, to zażądać trzeba, aby pokój był poprzednio ogrzany. Przyjechawszy na miejsce, najlepiej jest położyć się do łóżka, przeleżeć w niem dzień lub kilka, stosownie do stanu zdrowia, i wezwać lekarza, pod którego opiekę chory ma zamiar się udać. Lekarz wskaże, gdzie chory ma szukać mieszkania. Wybierając mieszkanie powinno się zwrócić uwagę na to, aby ściany i podłoga pokoju były szczelne, aby w pokoju nie było portyer, dywanów, firanek, mebli wyściełanych materyą, jedynie przy łóżku może być dywanik dający

się prać. Ściany mogą być albo malowane, albo tynkowane, albo budowane z płazów ściśle do siebie przylegających; nie polecam pokoi wybijanych materyą lub wyklejanych obiciem papierowem, papą, lub takich, w których mech lub welnianka drzewna wygląda do wnętrza pokoju, gdyż pokoje takie nie dają się dokładnie oczyścić. Meble powinny być kryte ceratą lub pokrowcami, dającymi się prać; zwrócić trzeba uwagę, aby ustęp i przejście do niego były ogrzewane, w końcu aby na miejscu był leżak i werenda do werendowania.

U lekarza stacyi dowiedzieć się można, czy pokój był desinfekcyonowany.

Obszerność doliny zakopiańskiej, korzystne pod względem zdrowotnym własności gruntu i znakomity klimat górski — to trzy czynniki przyrodzone, które stanowią podwalinę rozwoju Zakopanego jako uzdrowiska.

Zakopane odwiedzane było już od bardzo dawna przez turystów i badaczyw Tatr, stało się jednak więcej znanem szerszemu ogółowi od czasów, gdy ś. p. dr. T. Chalubiński, poznawszy cenne własności lecznicze klimatu zakopiańskiego, począł zalecać je chorym; on pierwszy zwrócił na to uwagę, że Zakopane posiada wszelkie warunki, aby rozwinąć się jako pierwszorzędna stacya klimatyczna.

Urządzenia sanitarne uzdrowiska. Zakopane wyposażone bogato od przyrody, przy prymitywnych urządzeniach miejscowych, przez długi czas czyniło zadość wymogom higieny; trwało to jednak tylko tak długo, dopóki zjazd gości był nieznaoczny; szybko jednak wzrastająca frekwencya ¹⁾ wywołała konieczność wprowadzenia rozmaitych zarządzeń i urządzeń sanitarnych, któreby zapobiegały złym pod względem higieny skutkom, wynikającym ze skupienia się większej ilości ludzi zdrowych i chorych w jednym miejscu. Chałubiński przewidując, że Zakopane z ubogiej wioski górskiej zamieni się z czasem na pierwszorzędne uzdrowisko, starał się ująć rozwój uzdrowiska w pewne normy. W roku 1885 robi starania u rządu o zatwierdzenie statutu komisji klimatycznej i uzyskuje je w roku 1886. Od tego roku Zakopane uznane zostało urzędownie jako uzdrowisko. W roku 1891 wydaną została ustawa krajowa, normująca stosunki sanitarne we wszystkich uzdrowiskach krajowych. Zakopane otrzymuje w 1894 r. osobny statut, który określa granice stacji klimatycznej i zakres działania komisji. Stacja klimatyczna nie obejmuje całej administracyjnej gminy Zakopane, wyłączone są: obszar dworski i Oleza. Obszar

¹⁾ Gdy w roku 1886 odwiedziło Zakopane 2.152 osób, to w roku 1900 było ich 8.000.

objęty granicami stacyi klimatycznej jest bardzo duży; samych dróg w obrębie stacyi posiadamy około 12 kilometrów, a istniejące już drogi ze względów komunikacyjnych są niewystarczające i zachodzi konieczna potrzeba budowy kilku przecznic. Organami stacyi klimatycznej są: *a)* komisya klimatyczna składająca się z 12-tu członków i *b)* lekarz stacyi klimatycznej, zarazem członek komisyi. Od roku posiada Zakopane stałego c. k. komisarza rządu, który jest zarazem prezesem kom. klim. Lekarz stacyi zawiaduje sprawami sanitarnemi uzdrowiska i jest zawodowym doradcą komisyi klimatycznej. Zadaniem komisyi klimatycznej w ogólności jest staranie o jak najpomyślniejszy rozwój stacyi klimatycznej, o wygody i rozrywki dla gości, oraz czuwanie nad tem, aby uzdrowisko skądkolwiek szkody nie doznało. W szczególności komisya klimatyczna:

1) zawiaduje funduszem klimatycznym w granicach przeznaczenia tego funduszu (§ 14 statutu);

2) stara się o rozwój środków komunikacyjnych do uzdrowiska prowadzących, celem ułatwienia i powiększenia frekwencyi gości;

3) wymierza i pobiera taksy i opłaty w granicach oznaczonych § 12 statutu i w wyjątkowych razach uwalnia od uiszczania tych taks i opłat;

4) utrzymuje biuro najmu mieszkań i pośredniczy w zamawianiu i wynajmowaniu tychże;

5) czyni wnioski co do zmiany taks i opłat, co do regulaminu najmu mieszkań, co do cen mieszkań i cenników wogóle i prowadzi w tym celu księgę życzeń i zażaleń dla użytku gości;

6) zawiaduje szpitalem, względnie innym zakładem humanitarnym, gdyby taki ze składek publicznych lub darów i legatów w Zakopanem został utworzony;

7) czuwa nad dobrocią sprowadzanych artykułów żywności, jako to: mięsa, wędlin, jarzyn, grzybów, owoców, nabiału i t. p., nad dobrocią wody do picia, niemniej nad wyszynkiem gorących napojów, jako to: piwa, wina, rumu, wódki i t. p., ażali nie zawierają zdrowiu szkodliwych składników, wreszcie czuwa nad przyrządzaniem artykułów żywności w piekarniach, restauracjach, cukierniach i mleczarniach;

8) czuwa nad przestrzeganiem należytej czystości i porządku w obrębie uzdrowiska tak na ulicach, placach, drogach, drożynach spacerowych, jak niemniej w dziedzińcach domostw służących dla użytku gości;

9) czuwa nad tem, aby zwierzchność gminna nie dozwalała na wznoszenie takich budowli, któreby bądź ze względów zdrowotnych, bądź dla braku bezpieczeństwa od ognia szkodę

dla gości przynieść mogły, niemniej winna baczyć na to, by w zabudowaniu miejscowości zachowywano pewne linie regulacyjne i aby domy mieszkalne, przeznaczone dla gości, odpowiadały wymogom higieny;

10) czuwa nad tem, aby w razie wybuchu choroby zakaźnej w obrębie uzdrowiska, zwierzchność gminna bezwzględnie zarządziła wszystko, co w myśl obowiązujących ustaw i przepisów dla stłumienia choroby jest wskazane;

11) czuwa nad utrzymaniem porządku co do furmanek na usługi gości i wydaje furmanom książeczki polecające.

To są ważniejsze wyjątki ze statutu, które także dotyczą higieny uzdrowiska.

Najważniejszym czynnikiem leczniczym w Zakopanem jest idealnie czyste powietrze, posiadające wymienione już powyżej cenne własności lecznicze, wszelkie tedy urządzenia i zarządzenia sanitarne zdążać powinny do jednego celu do zatrzymania tej czystości powietrza. Powietrze zanieczyszczone być może przez kurz, dym węglowy, gazy, bakterye, pośrednio przez zanieczyszczenie gruntu, wskutek większego skupienia domów i gęstszego zaludnienia. Obecnie już nawet średnio inteligentny człowiek rozumie, że tam gdzie mieszka większa ilość ludzi, stosunki sanitarne dadzą się należycie i zadawalniająco uregulować jedynie przez za-

prowadzenie kanalizacji i wodociągów; zrozumiano to już w miastach, tem bardziej odnieść to należy do uzdrowisk i zdrojowisk. Zakopane jest dopiero rozwijającym się uzdrowiskiem, nie posiada przeto tych wzorowych urządzeń w większym stylu, od chwili jednak, gdy systematyczna praca w kierunku ulepszania urządzeń sanitarnych stała się możliwą, pomyślano o kanalizacji i wodociągach; posiadamy już gotowe dokładne plany i kosztorysy, sprawdzone przez krajowych znawców, a obecnie robią się energiczne starania dla zaciągnięcia pożyczki na budowę wodociągów i urządzenia oświetlenia.

Obok tych starań nie zaniedbuje się nic, co przy istniejących urządzeniach zrobić można ¹⁾.

Lekarz stacyi klimatycznej odbywa co rok przed sezonem systematyczną rewizję wszystkich bez wyjątku domów, pensyonatów i zakładów znajdujących się na na obszarze stacyi klimatycznej, objaśnia właścicieli o wszelkich zmianach, jakie poczynić należy, prócz tego każdy właściciel otrzymuje te same uwagi na piśmie i wyznacza mu się termin, do którego wszelkie zauważone przy rewizyi wadli-

¹⁾ Przed 6-ciu laty zebrała się w Zakopanem za inicjatywą prof. Baranowskiego ankietą, która opracowała projekt asanacyi uzdrowiska. Wiele z postanowień tej ankiety utrzymuje się do dziś dnia.

wości usunięte być mają. Celem zapobieżenia zanieczyszczeniu gruntu, a co zatem idzie, zanieczyszczeniu powietrza i wody, wprowadzono w Zakopanem w ustępach system skrzynek nieprzepuszczalnych, a zawartość ich zasypuje się torfem. Zawartość skrzynek wywozi się, stosownie do załadnienia domu, raz, dwa lub trzy razy na tydzień. Komisya klimatyczna zakontraktowała osobną służbę, która zajmuje się wywożeniem nieczystości. Przed 5-ciu laty Zakopane posiadało zaledwie 2,4⁰/₀ ustępów urządzonych według przyjętego i zalecanego przez komisję systemu, obecnie ma ich przeszło 70⁰/₀.

Studnie bywają każdego roku na wiosnę czyszczone i naprawiane, wiele studzien zaoopatrzonych jest obecnie w pompy drewniane lub żelazne. W tutejszej pracowni badania produktów spożywczych zbadano 130 studzien; woda pobierana w dni pogodne okazała się z małymi wyjątkami dobrą, po deszczu woda w wielu studniach była mętną, co wskazuje, że studnie nie są dostatecznie zabezpieczone od zanieczyszczenia i że, wskutek nadzwyczajnej przepuszczalności gruntu, zanieczyszczenie zewnątrz jest możliwe — ważny argument, przemawiający za koniecznością zaprowadzenia wodociągów. Celem usunięcia niedogodności, wynikających z istnienia w bliskości domów, dołów przeznaczonych na mierzwę, radzi się go-

spodarzom, aby gospodarstwa swoje przynajmniej z głównych ulic przenosili w bardziej oddalone części uzdrowiska, pozostawiając przy głównych ulicach jedynie domy mieszkalne, przeznaczone dla gości; wielu z miejscowych gospodarzy jest w stanie to zrobić i robi.

Pomyje w większych domach wpuszczane są rurami do odpowiednio urządzonych, nakrytych dołów, gdzie woda nieczysta powoli prze-filtrowuje się przez grunt.

Należąc od 2-eh lat do komisji budowlanej, lekarz stacyi klimatycznej stawia zawsze wymagania i udziela wskazówek nietylko co do urządzenia zlewów, ustępów, studni i t. p., ale wskazuje również jak dom urządzony być powinien wewnątrz, aby odpowiadał pewnym wymagom higieny. Niepodobna pominąć milezieniem nadzwyczaj ważnej uchwały komisji klimatycznej, powziętej przed 4-ma laty na wniosek lekarza stacyi, a dotyczącej wypracowania planu regulacyjnego Zakopanego. Dzięki pomocy Wydziału krajowego plan ten jest prawie na ukończeniu, a część jego, dzięki energii p. komisarza rządu i p. inżyniera Engla już nawet wykonana (rozszerzenie ul. Jagiellońskiej).

Kurz na ulicach usuwa się za pomocą skrapiania wodą; posiadamy 4 beczkowsy, które w sezonie letnim czynne są na przestrzeni 12 kilometrów.

Aby zabezpieczyć gości od zakażenia się chorobą zakaźną, obowiązani są lekarze, praktykujący w uzdrowisku, donieść lekarzowi stacyi klimatycznej o każdym skonstatowanym wypadku choroby zakaźnej, nie wyłączając gruźlicy. Po wyjeździe lub wyzdrowieniu chorego przeprowadza się desinfekcyę, czyli odkażenie pokoju, zamieszkałego przez gościa. W ten sposób desinfekcyonuje się rocznie około 300 pokoi, nie zaliczając do tej liczby pokoi i mieszkań, które tak przed sezonem letnim jak i zimowym bywają dokładnie myte i świeżo malowane. Stacya klimatyczna posiada osobną służbę, która zajmuje się wyłącznie tylko desinfekcyą mieszkań i rzeczy. Służący, zajmujący się desinfekcyą, posiada do tego osobne ubranie i maskę, którą zakłada na usta. Zakład desinfekcyjny zaopatrzony jest w piec parowy systemu Thursfielda i dwa Lingerowskie przyrządy formalinowe, osobne szczotki, drabinki, miski, ścierki, prześcieradła etc. Rzeczy przeznaczone do desinfekcyi przewozi się w specjalnym wózku żelaznym, zamykanym hermetycznie. Celem usuwania plwocin poleca się chorym używanie specjalnych papierowych spluwaczek, które palą się co dzień wraz z zawartością; na ulicy poleca się używanie spluwaczek kieszonkowych. W lokalach publicznych poumieszczane są spluwaczki ścienne,

Zakopane posiada od 2-eh lat szpitalik na 12 łózek z salką operacyjną dobrze urządzoną i zaopatrzoną (sterilizator Lequeux), oraz z oddziałem izolacyjnym dla chorób ostrych zakaźnych. Jeżeli kto zachoruje na chorobę zakaźną, to musi być niezwłocznie przewieziony do szpitala, chyba, że warunki na miejscu pozwalają na dokładne przeprowadzenie izolacji chorego. Do przenoszenia chorych na choroby ostre zakaźne posiada szpital specjalne nosze kryte, dające się dokładnie odkazić.

W trzech miejscach Zakopanego: na rogu Przecznicy i Krupówek, w domu Słowika, w urzędzie gminnym na ulicy Nowotarskiej i w szpitalu (przy drodze prowadzącej na Ciągłówkę) znajdują się zwykle nosze i przybory opatrunkowe dla użytku publicznego.

W dniu targowe dokonywa się rewizyi produktów spożywczych, wystawionych na sprzedaż na rynku; podobnych rewizyi dokonywa lekarz stacyi klimatycznej w restauracjach, cukierniach, sklepach, piekarniach, fabrykach wody sodowej etc.

W roku 1896 założył lekarz stacyi klimatycznej podręczną pracownię badania produktów spożywczych, gdzie dokonano licznych analiz.

Od 1-go stycznia 1901 roku posiada Zakopane stałego weterynarza, który ogląda bydło

przeznaczone na rzeź, oraz mięso po rzezi i dozoruje porządku w rzeźni i jatkach.

Celem dostarczenia Zakopanemu dobrego i pewnego mleka robiono liczne umowy z większymi dostawcami, największą ilość mleka dostarczają jednak wsie okoliczne; z tego powodu postanowiła komisya klimatyczna udać się do odpowiednich władz celem uzyskania pozwolenia na przeprowadzenie szczepienia tuberkuliną krów w Zakopanem i w najbliższej okolicy. Trzy lata temu rozpoczął lekarz stacyi klimatycznej próbné szczepienie tuberkuliną i przeprowadził ich kilkadziesiąt, jestto jednak praca wymagająca dużo czasu i specjalnego poświęcenia się tej sprawie; obecnie, gdy Zakopane posiada stałego weterynarza, rzecz ta da się dokładnie przeprowadzić. Z pewnych źródeł pobiera mleko mleczarnia założona przez p. Wojczyńską, ul. Przecznicza, tamże wyrabiany jest kefir i mleko potrójne, podwójne i Gärtnerowskie.

Od roku istnieje w Zakopanem pracownia chemiczno-bakteryologiczna p. dr. Wojczyńskiego. Apteka miejscowa zaopatrzona jest w śmieniecie we wszelkie środki lecznicze. Mamy w Zakopanem trzy zakłady wodolecznicze i jedno małe sanatorium dla chorych na gruźlicę. Drugie sanatorium na wielką skalę buduje się obecnie w bliskości Zakopanego. Dla chłopców,

t. zw. profilaktyków, t. j. z usposobieniem do gruźlicy, którzy zmuszeni są przez czas dłuższy (kilka lat) pozostawać w uzdrowisku, posiadamy coś w rodzaju gimnazjum-sanatorium na małą skalę; zakład ten prowadzony jest umięjętnie przez p. Szwejgera (ul. Chałubińskiego 15). Chłopcy pozostają pod stałą opieką lekarza.

Do niedawna posiadało Zakopane pralnię higieniczną, założoną na małą skalę, zostającą pod nadzorem lekarza stacyi, obecnie otwartą zostanie podobna pralnia na większą skalę.

W sprawach higieny Zakopanego niejednokrotnie zabierała głos założona w 1897 roku Sekcyja Zakopiańska T-wa lekarzy galicyjskich; z ważniejszych uchwał tej sekcyi wspomnę tylko uchwałę, przyjmującą jednogłośnie przepisy dotyczące urządzeń i prowadzenia pensyonatów w Zakopanem, sprawę zakazu palenia węglem kamiennym w obrębie stacyi klimatycznej; ta ostatnia, tak ważna i piękąca dla Zakopanego sprawa została poparta przez komisję klimatyczną i przez Tow. lekarskie krakowskie; w końcu na posiedzeniu Sekcyi odbytem w lecie 1899 r. lekarz stacyi przedstawił plany i umotywował potrzebę zaprowadzenia wodociągów w Zakopanem, a wszyscy obecni, wśród których byli najwybitniejsi lekarze

z trzech dzielnic Polski uznali tę sprawę za najważniejszą i najpilniejszą dla Zakopanego.

W przeprowadzaniu i wprowadzaniu rozmaitych ulepszeń sanitarnych, oraz w sprawie profilaktyki chorób nie małą rolę odgrywają pensjonaty. I obecnie są lepsze i gorsze pensjonaty, takie, które sumiennie, i takie, które mniej sumiennie spełniają swoje obowiązki, ale one pierwsze przyjęły pewien system w urządzeniu domów i pewne normy co do prowadzenia domu, dały one przykład innym. Ogólnie biorąc, desynfekcyja pokoi, donoszenie o chorobach zakaźnych, desynfekcyja pościeli i mebli, czyszczenie pokoi przed sezonem letnim i zimowym, odpowiednie urządzenie pokoi, najsumienniej przeprowadza się w pensjonatach. Godzi się również nadmienić, że pierwszą, należyte zbudowaną i zaopatrzoną werandę, taką, jaka jest niezbędna do prowadzenia kuracyi klimatycznej, zbudował pensjonat »Jordanówka«, drugą taką buduje pensjonat »Szalas«.

Lekarz stacyi upoważniony przez komisję klimatyczną udał się do Wydziału krajowego z prośbą o wypracowanie projektu osuszenia miejsc błotnistych w Zakopanem.

Od roku 1897 do 1900 wysadziłem przy drogach w Zakopanem kosztem komisji klimatycznej około 1.000 sztuk drzew. Obecnie obsa-

dzaniem dróg drzewami zajmuje się T-wo upiększenia Zakopanego.

Z tego krótkiego opisu urządzeń i zarządzeń sanitarnych w Zakopanem wynika przede wszystkim, że mamy ściśle określony program działania; wiele z wyliczonych urządzeń jest wprawdzie dopiero w zaczątku, ale w programie działania nie pominięto nic, co dla rozwoju Zakopanego, jako stacyi klimatycznej, mieć może znaczenie. Wobec trudności, jakie się na każdym kroku piętrzą, przy przeobrażaniu się dawnej ubogiej wioski górskiej w należycie urządzoną stację klimatyczną, wiele znaczy choćby samo postawienie na porządku dziennym pewnych potrzeb i wymagań sanitarnych, przyzwyczajanie miejscowej ludności do tych urządzeń, które z jednej strony służą dla utrzymania zdrowia tejże ludności, z drugiej zapewniają gościom potrzebne wygody.

Z chwilą otwarcia kolei Chabówka-Zakopane weszło nasze uzdrowisko w nowy okres rozwoju. Rozwój ten zaczyna iść szybciej. Wyśmienite przyrodzone warunki, poparcie, jakiego doznaje Zakopane ze strony Władz krajowych i rządowych, naznaczenie stałego komisarza rządowego, sympatya, jaką w kraju cieszy się Zakopane, jedyna stacya klimatyczna polska, wszystko to razem wzięte pozwala wróżyć uzdrowisku świetną przyszłość.

BIBLIOTEKA
AKADEMII MEDYCZNEJ
W LUBLINIE

54 585